

УДК 336.221.2:336.225

Забезпечення принципу соціальної справедливості в оподаткуванні

Найденко О.Є.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри оподаткування
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

Григоренко Ю.В.

студентка
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

У статті досліджено проблеми забезпечення соціальної справедливості оподаткування у рамках справляння податку на доходи фізичних осіб. Визначено фактичні наслідки дії податкового законодавства в рамках реалізації принципу соціальної справедливості. Обґрунтовано запровадження в Україні прогресивного оподаткування та встановлення в українському податковому законодавстві неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

Ключові слова: податок на доходи фізичних осіб, соціальна справедливість, податкова соціальна пільга, неоподаткований мінімум доходів громадян, прогресивне оподаткування.

Найденко А.Е., Григоренко Ю.В. ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРИНЦИПА СОЦИАЛЬНОЙ СПРАВЕДЛИВОСТИ В НАЛОГООБЛОЖЕНИИ

В статье исследованы проблемы обеспечения социальной справедливости налогообложения в рамках взимания налога на доходы физических лиц. Определены фактические последствия действия налогового законодательства в рамках реализации принципа социальной справедливости. Обосновано введение в Украине прогрессивного налогообложения и установление в украинском налоговом законодательстве необлагаемого минимума доходов граждан.

Ключевые слова: налог на доходы физических лиц, социальная справедливость, налоговая социальная льгота, необлагаемый минимум доходов граждан, прогрессивное налогообложение.

Naidenko O.E., Hryhorenko Yu.V. PROVISION OF THE PRINCIPLE OF SOCIAL JUSTICE IN TAXATION

The article examines the problems of ensuring the social justice of taxation within the framework of collection of personal income tax. The actual consequences of the tax legislation in the implementation of the principle of social justice are determined. The introduction of progressive taxation in Ukraine and the establishment of a tax-free minimum of citizens' income in the Ukrainian tax legislation is substantiated.

Keywords: personal income tax, social justice, tax social privilege, non-taxable minimum incomes, progressive taxation.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Соціальна справедливість є загальноновизнаною цінністю сучасного демократичного суспільства, що закріплена в документах світової спільноти, зокрема в Міжнародних пактах ООН [1]. У реалізації соціальної політики держави вона виступає як ключовий принцип, адже справедливість є тим порядком людського життя, який має бути встановлений унаслідок відповідального виконання людьми своїх обов'язків [2].

В економічній теорії соціальна справедливість – це проблема прийнятного ступеня нерівності в розподілі доходів. Якщо розглядати справедливість у контексті теорії економіки добробуту, то справедливим можна було

б вважати розподіл, що відповідає такому: по-перше, воно повинно бути рівноправним, тобто жоден із суб'єктів суспільства не претендує на товарний набір іншої особи на користь власному товарному набору; по-друге, воно повинне бути ефективним за Парето. Одночасно і рівномірний, і ефективний за Парето розподіли є справедливими [3].

Соціальна справедливість – поняття, яке є одним з основоположних у сфері оподаткування, адже в сучасному податковому законодавстві принципи оподаткування (серед яких передусім варто виділити принцип соціальної справедливості) є певними індикатором упорядкування податкової системи та забезпечення ефективності її функціонування.

Для доходів українців характерною є значна їх диференціація, у зв'язку з чим усе частіше визначається атрибутивність закріпленого в Податковому кодексі України (далі – ПКУ) принципу соціальної справедливості та наголошується на необхідності реформування загальних засад податкового законодавства для його вдосконалення та забезпечення реалізації зазначеного принципу [4].

Із прийняттям у грудні 2010 р. ПКУ [5] сутність реалізації принципу соціальної справедливості в умовах оподаткування, зазнала змін.

Слід відзначити, що в сучасному податковому законодавстві неоподатковуваний мінімум доходів громадян не застосовується, замість нього використовується податкова соціальна пільга, яка є одним з інструментів реалізації соціальної справедливості оподаткування доходів громадян. Окрім того, не застосовуються диференційоване оподаткування доходів фізичних осіб та відсутність прогресії.

Таким чином, фактичними наслідками дії податкового законодавства в рамках реалізації принципу соціальної справедливості є такі фактори [6]:

- відсутність податків на об'єкти розкоші фізичних та юридичних осіб;
- відсутність прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб (єдина пропорційна ставка незалежно від рівня доходів громадян);
- відсутність економічно обґрунтованого неоподаткованого мінімуму доходів громадян;
- нерівномірність розподілу податкового навантаження між окремими категоріями фізичних осіб;
- недовиконання державою норм податкового кредиту та соціальної пільги при ПДФО для кожного окремого платника податку;
- масова тінізація частини заробітної плати, яка практично використовується на задоволення недоотриманих соціальних гарантій держави.

Зазначені фактори є невирішеними проблемами забезпечення соціальної справедливості в оподаткуванні доходів фізичних осіб, оскільки поряд із низьким рівнем соціально-економічного розвитку України також створюють перешкоди у забезпеченні належного життєвого рівня громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Принцип справедливості оподаткування є сферою наукових інтересів відомих уче-

них, як класиків, так і сучасників. Так, А. Сміт, Ф. Кене, О. Мірабо, М.І. Тургенєв, Дж. Стігліц у своїх працях зазначали, що справедливість в оподаткуванні може бути забезпечена лише тоді, коли податки сплачуються відповідно до рівня доходів платника [7–10].

На думку А. Соколовської [11], для забезпечення соціальної справедливості оподаткування необхідно запроваджувати обґрунтований неоподатковуваний мінімум, який «має відповідати прожитковому мінімуму».

О.М. Десятнюк [12] висловила думку, що «комплексне поєднання загальнодержавних інтересів з інтересами суб'єктів господарювання, що виражається в рівноцінному забезпеченні таких критеріїв оптимізації податкової системи, як фіскальна достатність, економічна ефективність та соціальна справедливість, може стати вирішенням проблем системи прибуткового оподаткування громадян».

Ю.Б. Іванов [13; 14] зазначає, що «в сучасному європейському оподаткуванні, в якому превалюють прогресивні шкали, неоподатковуваний мінімум є невід'ємним атрибутом прибуткового податку, проте форми його застосування в різних країнах не однакові. Головними недоліками наявної системи оподаткування фізичних осіб є недотримання принципу соціальної справедливості та відсутність прогресивного оподаткування».

А.І. Крисоватий [15] уважає, що «сума податкової соціальної пільги під час оподаткування доходів фізичних осіб не повинна бути менше законодавчо встановленого прожиткового мінімуму. При цьому ефективність податкової політики забезпечується за умови наукового поєднання таких ознак: фіскальної достатності, економічної ефективності, соціальної справедливості, стабільності, гнучкості. У реальному економічному середовищі перші три вказані ознаки взаємопов'язані, взаємозалежні та не можуть існувати відокремлено».

К. Швабій [16] зауважує: «Ключова вимога до якісної податкової системи, яку висуває теорія, але яку важко реалізувати на практиці, – це справедливість оподаткування. В оподаткуванні одним із головних критеріїв справедливості є рівномірність розподілу податкового тягаря між різними платниками податків, зокрема як за шкалою доходів, так і за соціальним статусом платників».

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність достатньої кількості публікацій щодо дослідження проблематики соціальної спра-

ведливості як науковців-класиків, так і вчених-сучасників питання забезпечення принципу соціальної справедливості в умовах оподаткування доходів фізичних осіб, на думку авторів, потребує детального розгляду, а саме обґрунтування запровадження в Україні прогресивного оподаткування та встановлення в українському податковому законодавстві неоподаткованого мінімуму доходів громадян (далі – НМДГ).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування запровадження в Україні моделі прогресивного оподаткування доходів фізичних осіб та встановлення НМДГ як засобів забезпечення принципу соціальної справедливості оподаткування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світова практика забезпечення соціальної справедливості передбачає її реалізацію у чотирьох концепціях справедливого розподілу доходів: егалітаристській, роулсіанській, утилітарній та ринковій. Для кожної країни характерним є свій обраний принцип справедливого розподілу доходів, який передусім залежить від вироблених національних стандартів та духовних підвалин кожного окремого суспільства [17].

В Україні податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) є одним із ключових загальнодержавних обов'язкових платежів, у межах якого держава може забезпечувати реалізацію принципу соціальної справедливості оподаткування.

Оподаткування доходів громадян є однією з фундаментальних проблем системи оподаткування. Це зумовлено такими причинами: по-перше, доходи громадян є стабільним об'єктом оподаткування; по-друге, фізичні особи є носіями податків в умовах перекладення податкового навантаження. Отже, розгляд наявної системи пільг у рамках даної проблематики є досить актуальним.

В умовах чинного податкового законодавства додержання принципу соціальної справедливості забезпечується податковою соціальною пільгою (далі – ПСП) – сума, на яку платник ПДФО має право зменшити суму загального місячного оподаткованого доходу, нарахованого на користь платника податку протягом звітного податкового місяця як заробітна плата, отриманого з джерел на території України від одного роботодавця [5]. Тобто саме за допомогою ПСП має забезпечуватися соціальна підтримка громадян із незначним рівнем доходів.

Проте податкова пільга не є дієвим механізмом у реалізації проблем доходності незаможних верств населення, про що свідчать результати розрахунку співвідношення доходу, який залишився після оподаткування, до прожиткового мінімуму, та показник співвідношення різниці між доходом, що залишився після оподаткування без застосування ПСП та під час її застосування до прожиткового мінімуму (табл. 1). Для розрахунків умовно було взято величину доходу на рівні мінімальної заробітної плати та максимального рівня доходу, що дає право на отримання ПСП за період 2011–2017 рр.

За отриманими результатами впливу податкової соціальної пільги на платоспроможність громадян можна простежити таку тенденцію: фізичні особи, які мають право на отримання ПСП, за рахунок її застосування у 100%-му розмірі, збільшували свій дохід на 9% прожиткового мінімуму в 2016 р. (124,02 грн.); у 2017 р. для тих, хто отримує заробітну плату на мінімально встановленому рівні, застосовувати ПСП для більшості громадян не є можливим, а тому механізм дії податкової соціальної пільги як інструмент реалізації соціальної справедливості оподаткування не діє.

Для тієї категорії громадян, які отримують заробітну платню на рівні, що є менше встановленого законодавством (за вищепроведеними розрахунками для доходу, що становить 2 240 грн. – граничного рівня, що дає право на отримання ПСП), можливість збільшити свій дохід за рахунок податкової соціальної пільги становить 9% прожиткового мінімуму (144 грн.).

Фізичні особи, які мали право на отримання податкової соціальної пільги у 150%-му розмірі, збільшували свій дохід у 2016 р. в розмірі 13,5% прожиткового мінімуму (186,03 грн.). У 2016 р. громадяни мали можливість збільшити власні доходи на 18% прожиткового мінімуму (248,04 грн.) за умови отримання 200% ПСП.

За результатами показника співвідношення доходу, який залишився після оподаткування, до прожиткового мінімуму варто зазначити таке: навіть за умови отримання 200%-ї податкової соціальної пільги фізичні особи, які отримують мінімальну заробітну плату, залишається дохід після оподаткування, менший за прожитковий мінімум (96% прожиткового мінімуму у 2011–2013 рр.; 95% прожиткового мінімуму у 2014 та 2015 рр.; 99% прожиткового мінімуму в 2016 р.).

**Розрахунок впливу податкової соціальної пільги
на рівень доходності незаможних верств населення**

Рік	Дохід		Співвідношення доходу, який залишився після оподаткування, до прожиткового мінімуму (разів)				Співвідношення різниці між доходом, що залишився після оподаткування без застосування ПСП, та під час її застосування до прожиткового мінімуму (%)		
	Вид доходу	Сума доходу грн	Без ПСП	100% ПСП	150% ПСП	200% ПСП	100% ПСП	150% ПСП	200% ПСП
2011	МЗП	941	0,81	0,89	0,93	0,96	7,50	11,25	15,00
	Дтах	1320	1,14	1,22	1,25	1,29	7,50	11,25	15,00
2012	МЗП	1073	0,81	0,89	0,93	0,96	7,50	11,25	15,00
	Дтах	1510	1,15	1,22	1,26	1,30	7,50	11,25	15,00
2013	МЗП	1147	0,81	0,89	0,93	0,96	7,50	11,25	15,00
	Дтах	1610	1,14	1,22	1,26	1,29	7,50	11,25	15,00
2014	МЗП	1218	0,80	0,87	0,91	0,95	7,50	11,25	15,00
	Дтах	1710	1,12	1,20	1,23	1,27	7,50	11,25	15,00
2015	МЗП	1218	0,80	0,87	0,91	0,95	7,50	11,25	15,00
	Дтах	1710	1,12	1,20	1,23	1,27	7,50	11,25	15,00
2016	МЗП	1378	0,81	0,90	0,94	0,99	9,00	13,50	18,00
	Дтах	1930	1,13	1,22	1,26	1,31	9,00	13,50	18,00
2017	МЗП	3200	1,61	1,61	1,61	1,61	0,00	0,00	0,00
	Дтах	2240	1,13	1,22	1,26	1,31	9,00	13,50	18,00

Показник мінімальної заробітної плати є одним із важливих соціальних показників у будь-якій країні. Тенденції змін цього показника за 16 років має такий вигляд: зростання у гривневому еквіваленті відбулося на 1 482 грн., а от в євроеквіваленті – усього на 34 євро. Варто зазначити також, що до 2009 р. для української економіки була характерною така ситуація: розмір мінімальної заробітної плати був меншим за показник прожиткового мінімуму [18]. З 2010 до 2016 р. відповідні соціальні показники були рівними. З 1 січня 2017 р. прожитковий мінімум на одну працездатну особу є вдвічі меншим показника мінімальної заробітної плати. Тобто на сучасному етапі соціально-економічного розвитку країни характерною є неприпустима ситуація, коли основні соціальні показники забезпечення належного рівня життя населення є неспівставними, що є доказом недодержання державою принципу соціальної справедливості.

Соціальна справедливість передбачає передусім взаємозв'язок податкового навантаження на фізичних осіб та обсягом отриманих від держави благ, який на практиці дослідити неможливо. Тому, враховуючи офіційні дані Державної служби статистики України

щодо розподілу населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів, проаналізовано, яку суму доходів недоотримало населення у 2016 р. порівняно з задекларованими доходами у розрахунку на одну особу (табл. 2).

За даними табл. 2 можна простежити таку ситуацію: для населення останньої групи (3 360,1–3 720,0) нижня межа середньодушових загальних доходів є меншою на 178,75 грн., ніж середні доходи на душу населення в Україні, та відсутня можливість чітко визначити, яка частина населення отримує доходи, що перевищують середній рівень (3 898,75 грн.); понад 82,3% населення отримує доходи нижче середнього рівня – 3 898,75 грн.

Ураховуючи той факт, що для більшості громадян основним джерелом доходів є заробітна плата, можна зробити висновок: рівень розподілу доходів в Україні є нерівномірним та рівень податкового навантаження для більшості фізичних осіб є значним.

Значна нерівномірність розподілу доходів населення (зокрема, заробітної плати) і, відповідно, податкового навантаження, зумовлює необхідність застосування податкових інструментів щодо її вирівнювання (рис. 1) [18].

За умови обґрунтованого вибору податкового інструментарію під час оподаткування особистих доходів відбуватимуться вирівнювання розподілу податкового навантаження і підвищення соціальної захищеності з одночасним збільшенням податкових надходжень.

Сьогодні застосування пропорційної ставки податку на доходи фізичних осіб тільки поглиблює різницю у розподілі доходів.

Таким чином, необхідно запропонувати зміни до ПДФО, які мають урахувати: по-перше, сучасні принципи оподаткування та світові тенденції; по-друге, будуватися з урахуванням наявних соціально-економічних умов; по-третє, мають бути спрямовані на вирівнювання розподілу податкового навантаження серед фізичних осіб із різним рівнем отриманої заробітної плати [19].

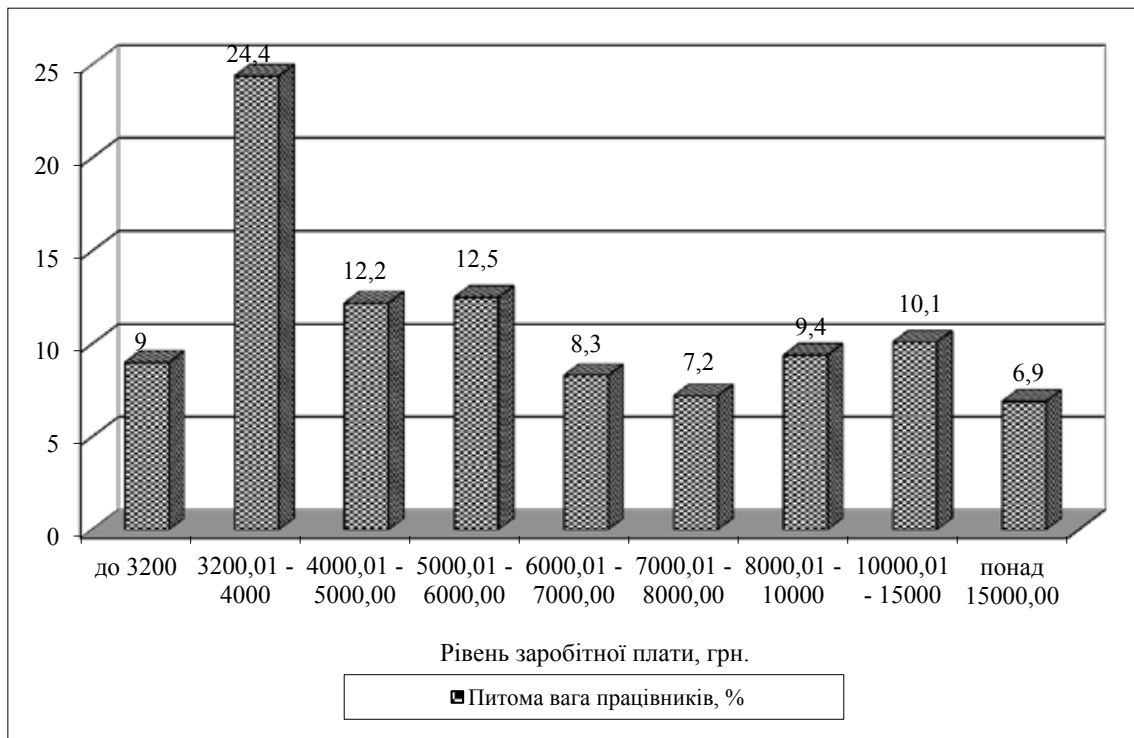

Рис. 1. Розподіл працівників за розмірами нарахованої їм заробітної плати у червні 2017 р.

Таблиця 2

Розподіл населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів у 2016 р.

Рівень середньодушових еквівалентних загальних доходів на місяць, грн.	Розподіл населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів, %	Відхилення середньодушових еквівалентних загальних доходів на місяць, грн.
		(Доходи населення/Чисельність населення (всього))/12 = 3898,75
до 480,0	0,0	0
480,1 – 840,0	0,3	3418,65 – 3058,75
840,1 – 1200,0	1,6	3058,65 – 2698,750
1200,1 – 1560,0	5,0	2698,65 – 2338,75
1560,1 – 1920,0	11,5	2338,65 – 1978,75
1920,1 – 2280,0	16,0	1978,65 – 1618,75
2280,1 – 2640,0	16,4	1618,65 – 1258,75
2640,1 – 3000,0	13,6	1258,65 – 898,75
3000,1 – 3360,0	10,0	898,65 – 538,75
3360,1 – 3720,0	7,9	538,65 – 178,75
понад 3720,0	17,7	–

Таблиця 3

Результат моделювання ставок ПДФО

Кількість прожиткових мінімумів для працездатної особи	Ставка податку за запропонованою шкалою, %	Сума податку за ставки за ставки 18%, грн.	Сума податку за запропонованою шкалою, грн.	Відхилення сум податку, грн.	Коефіцієнт соціальної захищеності	Податкове навантаження, %
1	0,00	288,00	0,00	-288,00	1,00	0,00
2	12,62% суми доходу, що перевищує 1 ПМ	576,00	201,92	-374,08	1,87	6,31
3	12,62% суми доходу, що перевищує 1 ПМ + 15,34% суми доходу, що перевищує 2 ПМ	864,00	447,36	-416,64	2,72	9,32
4	15,34% суми доходу, що перевищує 2 ПМ + 18,06% суми доходу, що перевищує 3 ПМ	1152,00	779,84	-372,16	3,51	12,19
5	20,78	1440,00	1068,80	-110,08	4,17	16,62
6	23,50	1728,00	1880,00	+152,00	4,83	19,58
7	26,22	2016,00	2517,12	+501,12	5,43	22,47
8	28,94	2304,00	3241,28	+937,28	5,97	25,32
9	31,66	2592,00	4052,48	+1460,48	6,47	28,14
10	34,38	2880,00	4950,72	+2070,72	6,91	30,94
11	37,10	3168,00	5936,00	+2768,00	7,29	33,73

Для вирішення проблеми нерівномірності розподілу податкового навантаження в межах оподаткування доходів фізичних осіб пропонується ведення неоподаткованого мінімуму доходів громадян (на рівні прожиткового мінімуму, встановленого для працездатної особи на відповідний бюджетний період – 1 600 грн. у 2017 р.), та прогресивних ставок ПДФО.

Для побудови прогресивної шкали оподаткування використано формулу арифметичної прогресії:

$$an = a1 + (n - 1)d = a2 + (n - 2)d = ai + (n - i)d, \quad (1)$$

де a_n – n -член прогресії;

d – різниця (крок) прогресії;

n – порядковий номер n -го члена прогресії [20].

Економіко-математичну модель побудовано на основі константи e – числа Ейлера, представивши лінійний зв'язок між ставкою податку та обсягом ПДФО за умови, що всі інші фактори впливу на показник обсягу податкових надходжень із податку на доходи фізичних осіб залишаються незмінними.

Побудована прогресивна шкала представлена рядом, другий член якої – a_2 – становить 12,62% (ефективна ставка податку на доходи фізичних осіб станом на I квартал 2017 р., яка розрахована як співвідношення між надходженнями від ПДФО до Зведеного бюджету країни та доходами громадян за вирахуванням соціальних трансфертів). Крок прогресії (d) становить $e\% = 2,72$. Порядковий номер n -го члена прогресії – кількість прожиткових мінімумів для працездатної особи. Неоподатковуваний мінімум доходів громадян становить 1 600 грн. та застосовуються без будь-яких граничних обмежень під час розрахунку бази оподаткування ПДФО. Таким чином, формула для розрахунку a_3 така:

$$a_3 = a_2(12,62\%) + e(n - 2) \quad (2)$$

Результати розрахунків прогресивної шкали оподаткування ПДФО представлено в табл. 3.

Обґрунтування розміру прогресивних ставок здійснено на основі таких показників: коефіцієнт соціальної захищеності – це відношення заробітної плати після оподаткування до прожиткового мінімуму; податкове навантаження – відношення ПДФО до нарахованої заробітної плати. Свідченням нерівномірності розподілу податкового навантаження серед

фізичних осіб із різним рівнем заробітної плати є незначний приріст показника податкового навантаження поряд зі значним приростом показника соціальної захищеності у розрізі розрядів доходу. При цьому обов'язковою умовою моделювання є недопущення падіння надходжень податку на доходи фізичних осіб для забезпечення принципу фіскальної достатності [19].

Так, за проведеними розрахунками коефіцієнта соціальної захищеності та податкового навантаження гіпотезу щодо нерівномірності розподілу податкового навантаження серед фізичних осіб із різним рівнем заробітної плати не підтверджено. При цьому за запропонованою шкалою прогресії сума надходжень ПДФО до зведеного бюджету країни становить 25 336,64 грн., що на 6 328,64 грн. більше за умов сплати податку за нині діючою ставкою 18%.

Висновки з цього дослідження. Таким чином, проблема забезпечення соціальної справедливості оподаткування у рамках справляння податку на доходи фізичних осіб сьогодні є актуальною, адже нерівномірність податкового навантаження між різними категоріями населення має наслідки соціального напруження і загострення відносин у суспільстві. У статті запропоновано підхід до вибору моделі оподаткування доходів фізичних осіб для забезпечення соціальної справедливості. Так, на основі результатів дослідження запропоновано:

- запровадити в Україні неоподатковуваний мінімум доходів громадян на рівні прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленого законом на відповідний звітний (податковий) рік;

- запровадити прогресивну шкалу податку на доходи фізичних осіб для виконання податком не лише фіскальної, а й регулюючої функції.

Запропонована шкала є лише математичною моделлю, яка показує можливі позитивні наслідки від застосування прогресивного оподаткування. Перспективою подальших наукових досліджень є розроблення рекомендацій щодо вдосконалення запропонованої прогресивної шкали оподаткування податком на доходи фізичних осіб, урахуваючи соціальні, психологічні, ментальні та економічні фактори впливу на обсяги податкових надходжень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactecon.shtml.
2. Товмаш Є.А. Соціальна справедливість та економічна ефективність ринкової економіки в Україні / Є.А. Товмаш // Гуманітарні студії. – 2013. – Вип. 19. – С. 67–75.
3. Гриненко А.М. Соціальна справедливість як ключовий принцип у реалізації соціальної політики держави / А.М. Гриненко // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Педагогіка – 2009. – Т. 112. – Вип. 99. – С. 104–107.
4. Рядінська В.О. Соціальна справедливість при оподаткуванні доходів фізичних осіб / В.О. Рядінська // Південноукраїнський правничий часопис. – 2013. – № 2. – С. 59–64
5. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р., № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
6. Юрківський О.Й. Податки як інститут забезпечення соціальної справедливості в Україні / О.Й. Юрківський // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 1. – С. 288–291.
7. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М. : Изд-во соц.-полит. лит-ры, 1962. – 684 с.
8. Кенэ Ф. Физиократы. Избранные экономические произведения / Ф. Кенэ, А. Р.Ж. Тюрго и др. – М. : ЭКСМО, 2008. – 1200 с.
9. Тургенев Н. Опыт теории налогов / Н. Тургенев. – Санкт-Петербург: тип. Н. Греча, 1818. – 371 с.
10. Стиглиц Дж.Ю. Экономика государственного сектора / Дж.Ю. Стиглиц. – М. : Инфра-М, 1997. – 625 с.
11. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія і практика становлення / А.М. Соколовська. – Київ : Кондор, 2010. – 326 с.
12. Десятнюк О.М. Інновації податку на доходи фізичних осіб у контексті норм Податкового кодексу України / О.М. Десятнюк // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – Івано-Франківськ: ПНУ ім. Василя Стефаника, 2012. – Вип. 8. – Т. 2. – С. 3–9.
13. Иванов Ю.Б. Податкове регулювання соціального розвитку: світовий досвід та тенденції в Україні / Ю.Б. Иванов, О.М. Тищенко, О.В. Грачов [та ін.] – Х. : ІНЖЕК, 2012. – 369 с.
14. Иванов Ю.Б. Стимулы и ограничения в налогообложении доходов физических лиц / Ю.Б. Иванов, А.Е. Найдено // Налоги и финансовое право. – 2010. – № 4. – С. 301–306.
15. Крисоватий А.І. Теоретико-організаційні доміанти та практика реалізації податкової політики в Україні : [монографія] / А.І. Крисоватий. – Тернопіль : Карт-бланш, 2005. – 371 с.
16. Швабій К. Актуальні питання реформи оподаткування доходів населення України / К. Швабій, Т. Бугай // Актуальні проблеми державних фінансів. – 2015. – № 2. – С. 127–136.
17. Гриненко А.М. Соціальна справедливість як ключовий принцип у реалізації соціальної політики держави / А.М. Гриненко // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Педагогіка – 2009. – Т. 112. – Вип. 99. – С. 104–107.
18. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
19. Чумакова О.О. Імітаційне моделювання прогресивної шкали ставок податку на доходи фізичних осіб в Україні / О.О. Чумакова, В.В. Сомова // Проблеми економіки. – 2014. – № 3. – С. 305–311.
20. Арифметична прогресія. Формули та приклади [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://yukhym.com/uk/matematika/arifmetichna-progresiya-formuli-ta-prikladi.html>.